ॐ

संस्कृतभारती

पत्रालयद्वारा संस्कृतम्

शिक्षापरीक्षा

निश्चितसमयः - होरात्रयम् | दिनम्- मन्मथ-सं ॥ श्रावणशुक्लदशमी

अङ्काः – १०० | भानुवासरः २६/७/२०१५

I. (अ) संस्कृतभाषया उत्तरं पूर्णवाक्येन लिखत । (पञ्चानाम्) ५

1. भीष्मः कस्य स्तोत्रं कृतवान्? कृष्णस्य
2. कस्य आगमनेन केषां जन्म सफलम् ? व्यासमुनेः / पाण्डवाः
3. केषां चित्तरत्नं वज्रादपि अखण्डितम् ? धीराणाम्
4. पुरूषा: प्रायेण कुत्र अनादरं प्रकटयन्ति ? स्त्रीणाम् उपदेशवचनेषु
5. क: प्रलम्बासुरविद्विष : ? बलरामः
6. श्रुति: केषां परमं प्रमाणम् ? धर्मं जिज्ञासमानानां

(आ) **श्लोकद्वयस्य पदविभागम् अन्वयरचनां च कृत्वा तात्पर्यं संस्कृतभाषया आङ्ग्लभाषया वा लिखत ।** ६

1. ततः श्वेतैर्हयैर्युक्ते महति स्यन्दने स्थितौ ।
   माधवः पाण्डवश्चैव दिव्यौ शङ्खौ प्रदध्मतुः ॥
2. स घोषो धार्तराष्ट्राणां हृदयानि व्यदारयत् ।
   नभश्च पृथिवीं चैव तुमुलो व्यनुनादयन् ।।
3. योत्स्यमानानवेक्षेऽहं य एतेऽत्र समागता: ।
   धार्तराष्ट्रस्य दुर्बुद्धेर्युद्धे प्रियचिकीर्षव: ।।

(इ) **सुभाषितद्वयस्य अन्वयार्थं तात्पर्यं च संस्कृतभाषया आङ्ग्लभाषया वा लिखत।** ८

1. दम्भेन लोभेन भिया ह्रिया वा प्रायो विनीतो जन एष सर्वः ।
   वैराग्यतस्त्वाहृदयं विनीतं नरं वरं दुर्लभमेव मन्ये ।।

2. दानं भोगो नाशास्तिस्रो गतयो भवन्ति वित्तस्य ।
   यो न ददाति न भुङ्क्ते तस्य तृतीया गतिर्भवति ॥

3. नागुणी गुणिनं वेत्ति गुणी गुणिषु मत्सरी ।
   गुणी च गुणरागी च विरलः सरलो जनः ।।

II. **अ. प्रश्नानाम् उत्तरं संस्कृतभाषया आङ्ग्लभाषया वा लिखत ।** ६

1. अन्वयरचना विषये त्रीणि वाक्यानि लिखतु ।
2. ऐश्वर्यं विना अपि महतां मण्डनं कीदृशम्?

आ. ससन्दर्भं संस्कृतभाषया आङ्ग्लभाषया वा विवृणुत । १२

1. व्याधिः वर्धमानः शत्रुः च नोपेक्षणीयौ ।
2. एकत्र देवकार्यम्। अन्यत्र बन्धुकार्यम् ।
3. शिशुपालस्य शतम् अपराधान् मृष्यामि ।
4. नकुलसहदेवौ सुकुमारौ कोमलदेहौ ।

इ. प्रहेलिकयोः उत्तरम् अर्थं च संस्कृतभाषया आङ्ग्लभाषया वा लिखत । ६

1. वृक्षाग्रवासी न च पक्षिजातिः तृणं च शय्या न च राजयोगी ।
   आपीतवर्णो न च हेमधातुः अतश्च ताम्रः सुरसः क एषः?
2. विराजराजपुत्रारेः यन्नाम चतुरक्षरम् ।
   पूर्वार्धं तव वैरीणां परार्धं तव सङ्गरे ॥

III. अ. अधः दत्तानां कृदन्तानाम् इतरे वचने लिखत । ५

1. कुर्वती	कुर्वत्यौ	कुर्वत्यः
2 . स्फुरत्	स्फुरती	स्फुरन्ति
3. लिखन्	लिखन्तौ	लिखन्तः
4. गच्छन्तम्	गच्छन्तौ	गच्छतः
5. पतन्त्या:	पतन्तीभ्याम्	पतन्तीभ्यः

आ. आवरणे लिखितस्य धातोः कृदन्तरूपैः रिक्तस्थानानि पूरयत । ५

१. क्रीडन्द्रयः बालकेभ्यः पाठः न रोचते । (क्रीड्)

२. सन्मार्गे गच्छन्तं सज्जनं जनाः श्लाघन्ते । (गम्)(शानच् प्रत्यय:)

३. विकसतः पुष्पस्य सौन्दर्यम् अपूर्वम् । (विकसत्)

४. असत्यं कथयन्त्यां तस्यां मम विश्वासः नास्ति । (कथ्)

५. कृष्णं स्मरन्त्यः गोपिका: रुदितवत्य: । (स्मरन्ती)

इ. रिक्तस्थानानि पूरयत । ४

१. शास्त्राण्यधीत्यापि..... विद्वान् ..... करोत्यरोगम् ।।

२. यथा ह्येकेन..... रथस्य..... सिद्ध्यति ।।

1)मृत् +शकटिका - श्चुत्वम्
2)जगत् + गुरुः - जश्त्वम्
3)मत् +निवासः -अनुनासिका
4)मुं +च - परसवर्णः
5)षट् +नामानि -अनुनासिका / ष्टुत्वम्
6)वाक् +धरति - जश्त्वम्
7)सं + पादयति - परसवर्णः

IV. अ. सन्धिं विभज्य सन्धिनाम लिखत । (षण्णामेव) ६

१. मृच्शकटिका २. जगद्गुरु: ३. मन्निवास: ४. मुञ्च

५. षण्णामानि ६. वाग्धरति ७. सम्पादयति

आ. संयोज्य सन्धिनाम लिखत । (षण्णामेव) ६

१. महत्+यशः २. रूदन्+ आगत: ३. अं + क: ४. तत्+ज्वलति

५. बृहत्+नगरम् ६. सम्राट् + इति ७. उत् +डयते

1)महद्यशः - जश्त्वम् 2)रुदन्नागतः ङमडागम 3)अङ्कः - परसवर्णः
4)तज्जवलति - जश्त्वम् / श्चुत्वम् 5)बृहन्नगरम् -अनुनासिका 6)सम्राडिति - जश्त्वम्
7)उड्डयते - जश्त्वम् / ष्टुत्वम्

1)जना एव – लोपः 2)असक्तस्सततम् – सकारः 3)युक्तोऽस्ति – उकारः/गुण/पूर्वरूप
4)पुनर्मिलामः – रेफः 5)युयुधानो विराटः – उकारः 6)इतस्ततः – सकारः

इ. सन्धिं कृत्वा विसर्गस्य स्थाने कः आदेशः केन नियमेन प्राप्तः इति लिखत । ६

१. जना: + एव २. असक्त:+ सततम् ३.युक्त: + अस्ति

४. पुनः + मिलाम: ५.युयुधान:+ विराट: ६. इतः+ततः

ई. एतानि पदानि उपयुज्य वाक्यानि रचयत । (पञ्चानामेव) ५

अस्माभिः प्रतिदिनं योगाभ्यासः करणीयः ।
मम शिरोवेदना अस्ति ।

१. योगाभ्यास: २. वेदना ३. अधीयते ४. जानद्भिः ५.चिन्तयन्त्याम्

६. परिमितम् ७. जलबन्धम्

अर्चकेन श्लोकः अधीयते ।
मार्गं जानद्भिः बालकैः सह अहमपि गच्छामि ।
चिन्तयन्त्यां द्रौपद्यां श्रीकृष्णः अत्र आगतवान् ।
भीमेन रक्षितं पाण्डवानां सैन्य बलं परिमितम् ।
कृषकः क्षेत्रे जलबन्धं निर्मितवान् ।

V. अ. गणे अनर्हं पदं पृथक्कुरुत । कारणं च लिखत । ३

१. 1) अश्वत्थामा 2) रामः 3) बलिः 4) हनूमान्

२. 1)उद्यमम् 2) साहसम् 3) बलम् 4) धैर्यम्

३. 1) उत्तिष्ठत 2) जाग्रत 3) निबोधत 4) नमस्कुरुत

४. 1) चित्तम् 2) बुद्धि: 3) वाक् 4) क्रिया

आ. अधः दत्तेषु एकं विषयम् अधिकृत्य दशभिः वाक्यैः संस्कृतेन लघुप्रबन्धं लिखत । ५

१. धर्मराजाय द्रौपद्या: उपदेश : ।

२. इन्द्रप्रस्थप्रयाणम् ।

इ. एकं न्यायं संस्कृतभाषया आङ्ग्लभाषया वा विवृणुत । २

१. घट्टकुटीप्रभातन्यायः ।

२. अन्धपङ्गुन्यायः।

VI. (अ) अनुच्छेदं पठित्वा प्रदत्तान् प्रश्नान् उत्तरत । **(५)**

यद्यपि अद्य समग्रं जगत् धनसुखादि-सम्पादने तत्परं दृश्यते, तथापि एकं तु स्पष्टं यत् प्रभूत-धन-सम्पादनमात्रेण जीवनं तृप्तिमयं न भवति इति । स्वार्थभावनां विना या सेवा क्रियते सा एव तृप्तये स्यात् । महत् साहाय्यं कृतं चेदेव तृप्तिः इति न । अल्पमपि साहाय्यं साहाय्यानि वा महत्यै तृप्तये भवेयुः । एषा साहाय्य-प्रवृत्तिः एव उपकारः इति उच्यते । अतः स्वस्य स्माजस्य उन्नत्यै अद्यापि बहवः सज्जनाः आत्मानं प्रवर्तयन्तः सन्ति ।

१. जीवनं तृप्तिमयं कर्तुं कः उपायः ?
२. अस्य अनुच्छेदस्य उत्तम-शीर्षकं किं स्यात् ?
३. अनुच्छेदात् शत्रन्त-पदं चित्वा लिखत ।
४. साहाय्यम् इत्यस्य पदस्य समानार्थक-पदं लिखत ।
५. "सज्जनाः" इति पदं विभज्य सन्धिनाम लिखत ।

आ) वालिवध-सम्बन्धितम् एतत् चित्रं दृष्ट्वा प्रबन्धम् एकं लिखत । **(५)**